

Evolució del projecte sociocultural Jovent: la dinamització del barri de sa Indioteria

Andreu Cloquell Manresa

Miquel À. Rayó Bordoy

RESUM

En aquest article explicam el desenvolupament d'una experiència que reflecteix la capacitat d'organització de la societat civil. El capellà Bartomeu Suau Serra ha estat el promotor de tot el moviment que anomenam Jovent al barri de sa Indioteria. A partir d'uns campaments que s'organitzaren l'estiu de l'any 1979 i la creació posterior del Club d'Esplai Jovent, va anar creant consciència de poble en la comunitat. També fomentant unes altres iniciatives socials que han tengut un denominador comú: la millora de la qualitat de vida de les persones, especialment les més desfavorides. Malgrat el pas del temps, és una experiència viva que suposa un fort moviment social d'acció i lluita per un barri.

RESUM

En este artículo explicamos el desarrollo de una experiencia que refleja la capacidad de organización de la sociedad civil. El cura Bartomeu Suau Serra ha sido el promotor Jovent, un movimiento surgido en el barrio de sa Indioteria. A partir de unos campamentos que se organizaron el verano de 1979 y la posterior creación del Club d'Esplai Jovent se fue creando una conciencia de pueblo en la comunidad. También fomentando otras iniciativas sociales que han tenido un denominador común: la mejora de la calidad de vida de las personas, especialmente las más desfavorecidas. A pesar del paso del tiempo es una experiencia viva que supone un fuerte movimiento social de acción y lucha por un barrio.

I. INTRODUCCIÓ

De tant en tant, en l'evolució de determinats territoris, sorgeixen experiències que reflecteixen la capacitat que té la societat civil d'organitzar-se i crear elements en benefici de la comunitat. En el marc de l'illa de Mallorca, qui coneix o ha sentit el nom de *Jovent*, en majúscules, sap que aquest nom representa una d'aquestes experiències, una organització que va néixer en el convuls moment de la transició espanyola i que, mantenint-se fidel a un seguit de principis, ha sabut adaptar-se als canvis de la societat i evolucionar.

Sortosament aquesta no és una història acabada. És una experiència desenvolupada principalment a sa Indioteria, una barriada perifèrica de Palma, que ha canviat amb el pas del temps, ha crescut i ha diversificat les seves actuacions, i avui suposa un fort moviment social d'acció i lluita per un barri.

No debades afirmam que, des que va començar l'experiència a principi dels anys vuitanta, a sa Indioteria s'ha millorat el teixit social, econòmic i cultural del *barri-poble* mitjançant el desenvolupament d'estratègies de mediació amb la comunitat, de dinamització sociocultural, d'inserció i integració sociolaboral i de potenciació de polítiques de desenvolupament territorial... I això ha estat possible gràcies a l'impuls de *Jovent*, un moviment sorgit principalment per la capacitat d'iniciativa d'una persona, Bartomeu Suau Serra, i de les persones que l'han envoltat. Així ho han volgut i ho han propiciat a força de voluntat i de feina diària, amb una implicació que no sols ha estat d'accions concretes, sinó també d'opció i compromís amb les persones.

Però una experiència es pot contar de moltes maneres. En el nostre cas hem triat primerament un ordre més o menys cronològic per al relat de la història, tot i que hi hem anat incloent diferents

reflexions en funció de les etapes, que llavors hem intentat resumir en un dels apartats. I en un segon terme, per a les persones que vulguin aprofundir-hi una mica més en funció dels interessos particulars, hem volgut concretar i explicar amb més intensitat la fonamentació, els objectius i les estratègies de tres de les principals entitats de l'àmbit de Jovent.

2. INICIS DE L'EXPERIÈNCIA I CONTEXT SOCIAL

Per explicar la història de tot el que és Jovent ens hem de remuntar a 1979, quan el bisbe de Mallorca, Teodor Úbeda, nomena Bartomeu Suau Serra (en Tomeu) vicari de la parròquia de Sant Josep del Terme, al barri de sa Indioteria (Palma). A l'estiu d'aquest any arriba a un barri dividit en dues zones clarament delimitades:

1. D'una banda, una zona rural, popularment anomenada sa Indioteria vella, amb un conjunt d'habitatges típicament mallorquins, antics i unifamiliars, amb un petit hort cadascun. Una zona d'uns vuit-cents habitants que històricament havia funcionat com un poble fins l'arribada de la transició democràtica, que va ser quan es van suprimir els anomenats batlles pedanis. Per tant, un barri amb les seves tradicions, festes, parents... molt lligat a la parròquia i, en general, amb certes suspicàcies a l'hora d'acollir gent nouvinguda.

2. D'altra banda, sa Indioteria nova, un barri unit d'una part a sa Indioteria vella i per l'altra a un gran polígon industrial (Son Castelló). Aquest va ser un de tants barris perifèrics que es van crear a Palma amb motiu de la forta immigració dels anys seixanta i setanta, principalment de persones d'Andalusia, Múrcia i Extremadura, amb l'inici del boom del turisme i la construcció. Per tant, aquesta zona tenia aquells dies una població bàsicament obrera molt lligada a l'activitat comercial i industrial del polígon. Era un nucli d'unes 2.500 persones amb uns objectius i un estil de vida molt diferent als habitants de l'altre nucli.

Aquest mateix estiu del 1979 Tomeu Suau inicia tot un seguit de contactes per apropar-se a les persones més representatives d'ambdues zones. Sempre havia estat una persona activa i emprenedora, i per això va intentar iniciar activitats i moviments de dinamització al més aviat possible però es va trobar moltes dificultats: poca motivació dels veïns, discrepàncies entre els diferents grups de totes dues zones, sentiments de rivalitat cap a la seva persona per part de l'associació de veïns —una associació molt polititzada alguns membres de la qual mostraven prejudicis pel fet que fos prevere— i, en general, una falta de tradició sociocultural en tot el barri.

A tot aquest context de barri, cal unir-hi la immaduresa social d'una Espanya que iniciava encara la transició democràtica i que, a més, vivia un canvi dràstic de valors d'àmbit mundial amb el naixement de la societat postmoderna. El problema era complex. D'una banda, es notava en l'ambient aquest retard de quaranta anys de dictadura que obligava a assimilar en pocs anys el que la resta d'Europa havia fet en tot aquest temps. Figures que al principi havien estat respectables (el capellà, el guàrdia civil, el metge, el mestre...) estaven perdent el seu prestigi i autoritat. Es patia el xoc de la informació i la llibertat; es podien llegir llibres que antigament havien estat prohibits i anar al cinema a veure pel·lícules que fins fa poc estaven censurades, i a més s'havia començat a votar democràticament a uns partits que, aquells dies, encara no havien perdut el sentit de la coherència entre ideologia i programa.

En el cas de les Illes Balears, a més, teníem una forta dicotomia entre els esforços necessaris per recuperar la llengua i la cultura pròpies, que havien estat apartades, desprestigiades i desnormalitzades, i un gran sector de població tant mallorquina com immigrant que es resistia al fet que la jerarquia de «primer en castellà i després en català» fos substituïda per una coexistència igualitària d'ambdues llengües. Paral·lelament, la incipient societat de la postmodernitat, amb els seus avenços tecnològics, amb el seu saber televisiu i el seu coneixement basat en dades aïllades, ja conformava un model de vida individualista, amb poques utopies o valors altruistes.

Amb tot aquest panorama, és a dir, amb un barri enfrontat i sense tradicions, una Espanya immadura i en transició i una societat sense utopies ni valors, Tomeu Suau necessitava una idea que aglutinàs expectatives i una estratègia capaç de canalitzar aquesta idea. No va ser fàcil i es va adonar que havia començat massa aviat, sense planificar-se i sense tenir clar cap a on es dirigiria. Calia anar més a poc a poc. Va passar pràcticament un any coneixent la gent, observant... i també va estar a Madrid durant tres mesos seguint un curs dedicat a la formació de capellans en l'àmbit social i de dinamització de barri. A poc a poc va anar sorgint la idea que cercava: «crear consciència de poble». Aquest va ser el principal missatge, que implícitament contenia cinc objectius bàsics:

1. Crear unes arrels pròpies, unes tradicions i una història comuna, posant llaços comuns entre les dues zones del barri, la rural i la urbana.
2. Potenciar el coneixement entre la gent, que les persones es preocupassin pels seus veïns, que se saludassin, que creassin grups amb iniciatives comunes...
3. Crear un sentiment i un orgull de barri de manera que la gent estigués implicada i preocupada amb el quefer comú de tots.
4. Crear consciència de ser un poble dins una gran ciutat.
5. Crear espais comuns, de trobada i reunió, de festa i de celebracions, el caràcter dels quals no sols fos físic, sinó també simbòlic.

Amb el camí més clar que al principi, ara només faltava l'estratègia, la manera de portar a terme aquests objectius. Va decidir centrar-se en la idea de trobar un col·lectiu (en aquest cas, nins i joves) a través del qual poder incidir en tots els sectors, associacions, col·legis, famílies... del barri. No va ser casualitat el fet de decidir-se pels infants i els joves, donat que en Tomeu Suau ja tenia molta experiència en aquest camp i sabia que tindria un bon ganxo.

3. EL PRIMER PAS, LA CREACIÓ D'UN CLUB D'ESPLAI

El primer pas va ser aglutinar les tres escoles que aquells dies hi havia al barri i intentar que assumissin uns objectius comuns en la línia de la creació d'una consciència de poble. Reunint-se amb els pares i mares, i amb els claustrals de professors, els va explicar la idea i els va proposar realitzar uns campaments d'estiu a Menorca als quals poguessin assistir molts nins i nines del barri. També va reunir un nombrós grup de joves —tant del barri com de l'antic col·legi (Sant Pere) del qual havia estat cap d'estudis— perquè s'hi apuntassin com a monitors. La idea va ser un èxit; la implicació dels pares i professors va ser tan gran que es van haver de fer dos torns de campament. Ja amb la roda en marxa, va aprofitar un horabaixa al mateix campament per llançar a tots els nins i monitors una nova idea; la creació d'un club de temps lliure que estigués obert els caps de setmana per realitzar tallers, jocs, excursions, etc.

El llançament d'aquesta idea va tenir una forta repercussió al barri gràcies a l'entusiasme dels nins i dels joves i a l'estratègia d'anar a poc a poc parlant amb uns i amb altres per convèncer-los de la iniciativa. L'efecte campament i la idea del club de temps lliure es van convertir en l'inici de tot un moviment juvenil dins el barri; una oportunitat de sortir de la dinàmica d'estudis-treball-discoteca de cap de setmana dels joves i l'oportunitat dels nins i les seves famílies de comptar amb un espai educatiu i social que, tant física com simbòlicament, significava l'inici d'una nova consciència de poble. D'aquesta manera va néixer el club d'esplai Jovent.

Des d'un principi, aquella idea de crear consciència de poble fou assumida pel club, amb l'avantatge que, com hem dit abans, treballant amb els nins del barri indirectament també s'arribava a adults i gent gran. Per a això es desenvolupà una metodologia del temps lliure, que anava des del coneixement de si mateix i de l'entorn més pròxim fins a l'adquisició d'una consciència crítica de la societat.

Encara que en un primer moment es treballava en gran grup per crear un ambient positiu en el qual nins, joves i monitors es trobassin bé, a partir del curs 1982-83 es van estructurar els grups d'edat, de sis a catorze anys, amb els quals es pretenia respondre a les característiques de cada grup d'edat. Amb aquesta organització el club fa ara vint-i-set anys que funciona. Més endavant en parlarem en profunditat.

4. EL SEGON PAS, EL TREBALL INTEGRAL MÉS ENLLÀ DEL TEMPS LLIURE

A l'estiu de 1983 Tomeu Suau inicià un procés de reflexió personal que posteriorment transmetria als monitors del club i que suposaria una superació dels objectius específics del club d'esplai. Des del principi, Tomeu Suau va exigir als joves del club un compromís molt fort amb la seva realitat social; si es volia canviar el model de barri, calia anar més enllà dels objectius propis d'un club de temps lliure. Per això, van realitzar un estudi sociològic del barri per comprovar-ne les necessitats. També es va donar el cas que s'havia visitat una experiència a Arbeca (Lleida) d'una granja escola i que havia semblat un òptim complement per a l'educació de la infància de barri i la recuperació de les tradicions mallorquines. Va passar el temps i a principi de 1984 estava clar que s'havien d'assumir nous reptes. Després de parlar-ho amb tots els joves, es va optar per assumir tres objectius nous:

- Oferir una alternativa als joves de setze anys que, per la seva edat, havien de deixar el club.
- Donar una resposta a l'increment de l'atur juvenil de les barriades de Palma.
- Aprofundir en una oferta educativa que anàs més enllà de l'educació en el temps lliure.

El 3 de març de 1984 Tomeu Suau presentà una triple proposta als vuitanta monitors del club:

1. Crear una *cooperativa juvenil* la finalitat de la qual fos donar treball als joves del barri i d'altres barriades perifèriques.
2. Crear una *granja escola* per a nins de totes les edats com a oferta educativa complementària a l'esplai, orientada a la recuperació de tradicions mallorquines i a l'educació mediambiental.
3. Crear un *pavelló esportiu* per potenciar un marc de prevenció per a joves en risc d'exclusió social.

Nombrosos joves del club d'esplai es van apuntar a dur endavant aquestes empreses d'acord amb les aspiracions i els ideals particulars de cadascun. Tomeu Suau els va demanar una opció de vida, especialment als deu que s'havien ofert per treure endavant la cooperativa juvenil. Vint-i-cinc més

es van oferir per a l'empresa de la granja i un grup reduït va iniciar la gestió d'uns plànols que poguessin servir de base per demanar a l'Ajuntament de Palma el pavelló esportiu.

La història de cada iniciativa està plena de múltiples vivències, amb uns inicis molt durs però d'una gran intensitat, en què la creença dels joves en una utopia era el motor del canvi per crear aquestes empreses.

Ja hem comentat que per al projecte de cooperativa juvenil es formà un grup de deu persones que, amb el compromís «d'opció de vida», el 3 de març de 1984 fundaren la cooperativa Jovent. Una cooperativa que ha tingut dues etapes ben definides: de 1984 a 1989, en què l'activitat fou agrícola, i de 1989 a avui en dia, en què s'ha treballat en el marc de la formació i la inserció per a joves de baix nivell educatiu i també en la dinamització sociocultural del barri de sa Indioteria. Per part seva, la granja escola Jovent va iniciar la seva marxa al mateix temps que la cooperativa. Gràcies al fet que una família del barri va fer una cessió d'una petita casa rural, el mateix any va obrir les seves portes a diferents grups de nins del barri; realitzaven estades en la granja, on aprenien el que és la vida al camp, les tradicions mallorquines, la realització de tallers artesans, etc. Després d'un seguit d'interrupcions, l'experiència de granja en aquesta petita casa va finalitzar, però el 1998 un grup de deu joves (que inicialment havien participat en l'experiència de la granja com a nins) va tornar a reprendre i consolidar l'experiència en unes grans cases (la possessió de Son Moll, al polígon de Son Castelló) que molts veïns de sa Indioteria van ajudar a reformar. Una vegada més es demostrà l'ascendència que tenen les iniciatives Jovent sobre el barri; durant vuit mesos, cada cap de setmana, més de cent persones anaven voluntàriament a ajudar a reformar les cases. Paral·lelament, el grup també s'organitzà com a cooperativa. Una vegada acabades les obres, inicià les activitats amb els usuaris. Anualment la granja escola rep nins i joves de totes les escoles i entitats de Mallorca (nou mil estades en un any), organitza menjades i reunions per als veïns, campaments per als nins del barri, etc. Més endavant parlarem una mica més en profunditat de les dues experiències.

El tercer gran projecte presentat, el pavelló esportiu, no tingué la mateixa sort. Tot i que es realitzaren inicialment uns plànols per a la seva construcció, amb la idea que es pogués ubicar en una zona verda del carrer de Gremi de Tintorers, es trobaren molts problemes de finançament. Després d'un període d'oblit, el club de bàsquet Jovent va prendre el testimoni d'aquesta iniciativa i durant molts d'anys, juntament amb el suport de Tomeu Suau, va insistir a tots els organismes públics en la necessitat de construir el pavelló amb l'aval que li donava el fet de tenir el club de bàsquet femení més important de l'illa. Sortosament, durant l'any 2005, l'Ajuntament de Palma va acceptar dur a terme l'obra i a hores d'ara ja s'han iniciat les obres de construcció. Sembla que l'any 2007 sa Indioteria ja podrà gaudir de les seves instal·lacions.

5. ALTRES INICIATIVES DE L'ÀMBIT JOVENT

Una altra entitat important impulsada per Tomeu Suau va ser l'edificació d'un centre per a persones majors el 1985, situat en la mateixa cantonada on se situen el club esplai, la parròquia i uns locals de la cooperativa. Inicialment, l'associació de gent gran havia utilitzat l'edifici del club d'esplai Jovent per fer-hi activitats dos cops per setmana, però això era totalment insuficient per la quantitat d'accions que volien fer. Per això, es feren les gestions necessàries per trobar finançament. El local de dues plantes es va poder realitzar amb l'ajuda d'una subvenció sol·licitada al Consell de

Mallorca. Des de llavors, i gràcies a tenir un edifici en condicions, l'associació de gent gran de sa Indioteria disposa actualment d'uns locals per realitzar tallers, gimnàstica de manteniment, concursos, menjars tradicionals, excursions... i pel qual passen anualment entre tres-centes i quatre-centes persones grans.

En els últims anys s'ha creat, a més, una nova entitat que ha ajudat a fer que el moviment de dinamització sociocultural estigui organitzat i coordinat en uns objectius comuns: la Plataforma d'Entitats (1998), que engloba tretze organismes del barri i que es reuneix una vegada al mes i programa diverses activitats conjuntament. Aglutina els col·legis del barri, l'associació de veïns, clubs esportius i totes les entitats de l'àmbit de Jovent.

6. UN SALT QUALITATIU: L'ASSOCIACIÓ JOVENT-SEGLE XXI I EL PROGRAMA BARRI EN ACCIÓ

Si bé les arrels de totes aquestes iniciatives estaven en el mateix punt de partida amb un rerefons ideològic comú, no hi havia una unitat d'actuació en les diferents accions que es feien pel barri. Per aquest motiu, el 1998 es decideix fer una passa més i les entitats de l'àmbit de Jovent (cooperativa Jovent, granja escola Jovent, club d'esplai Jovent, parròquia i l'associació de la gent gran) creen l'associació Jovent-Segle XXI amb l'objectiu d'unir esforços i finalitats, donar una visibilitat política d'unitat i oferir una coherència metodològica en les seves accions. Al principi es treballa de manera informal, reunint-se de tant en tant i planificant algunes activitats conjuntes. La dinàmica del treball estava marcada des d'un principi per sis eixos fonamentals que donaven cos i coherència a les finalitats perseguides:

1. Lluitar junts entre totes les entitats, unir forces perquè el treball fos més eficient i important.
2. Treballar en funció d'estudis i anàlisis seriosos de les necessitats de la joventut, dels infants, dels pares i del barri en general.
3. Traçar tots junts objectius a curt i a llarg termini; així, sortiren els objectius per dur a terme en un any i els objectius per dur a terme en deu anys.
4. La idea fonamental que tots remarcàvem era la de crear poble, sentiments comuns dels nostres drets i els nostres deures.
5. Motivar-nos en la nostra lluita, animar-nos i, sobretot, tenir constància i paciència per treballar amb els objectius de llarg termini.
6. Donar possibilitats d'assolir i fer projectes nous que sortissin amb vista a la joventut i amb vista al barri.

Però arriba un moment que les necessitats de la mateixa idiosincràsia del projecte i les exigències externes de caràcter tècnic i polític fan que sigui imprescindible concretar-ho tot en un projecte.

Va ser el mes de desembre de 1999 quan, en una visita del president del Govern de les Illes Balears, Francesc Antich i Oliver, a la barriada de sa Indioteria, va llançar la possibilitat de poder ajudar tot el moviment social existent a la barriada, fent un conveni marc mitjançant el qual el govern pogués donar suport a tota l'acció social. Així és com es dissenya el programa Barri en Acció (2001), que, tot i que el desenvolupa l'associació Jovent-Segle XXI, implica la participació de la majoria d'entitats del barri i es basa en la integració d'accions d'àmbit comunitari a través de diverses línies

estratègiques. És un projecte que es va presentar al Govern balear i que va ser aprovat com a model de desenvolupament local en un àmbit experimental de barri.

En el marc d'aquest projecte, les cinc entitats de l'associació planifiquen anualment les activitats més importants del barri, avaluen els resultats i, sobretot, sospesen constantment les necessitats i aspiracions dels veïns. El projecte està dissenyat d'acord amb cinc estratègies d'intervenció que pretenen incidir en el teixit social, econòmic i cultural del barri. Cadascuna de les estratègies implica unes accions concretes que es revisen i es renoven cada any. Aquestes estratègies i les activitats que es realitzen són:

1. *Promoció d'unitats mediadores de i per a la comunitat.* Són oficines o locals oberts al públic per atendre qualsevol demanda o necessitat tant individual com pública:
  - Unitat mediadora del CSI Jovent (cooperativa Jovent)
  - Oficina del Club d'Esplai Jovent
  - Oficina de la parròquia
  - Centre Cívic sa Midoneria
  - Plataforma d'Entitats del Barri. Una plataforma que està promocionada i coordinada directament per l'associació Jovent-Segle XXI i que es reuneix un o dos cops al mes per consensuar les línies d'actuació en el barri. Formen part d'aquesta plataforma les entitats següents: Associació de Veïns de sa Indioteria, CSI Jovent, Col·legi Públic de sa Indioteria i APA, Club d'Esplai Jovent, granja escola Jovent, parròquia de San Josep del Terme, Associació de la Gent Gran, Club Esportiu la Victòria, Club Ciclista, Col·legi Nostra Senyora de la Consolació i APA, Club de Bàsquet Jovent.
2. *Promoció d'accions de dinamització sociocultural.* Són activitats concretes en benefici de diferents col·lectius del barri (nins, joves, família, gent gran...):
  - Activitats de temps lliure per a infància i joventut
  - Activitats per a la gent gran
  - Promoció de les festes del barri
  - Activitats de promoció del voluntariat
  - Activitats promoció de la família
  - Activitats formatius
  - Activitats mediambientals
3. *Promoció i integració social.* Són activitats adreçades als col·lectius més desfavorits:
  - Activitats d'atenció primària
  - Campanyes solidàries del grup d'acció social
  - Activitats d'atenció a gent gran
  - Activitats de minories ètniques i immigrants
4. *Promoció laboral.* També adreçades a adults en recerca de feina:
  - Activitats d'informació laboral i gestió de demandes
  - Orientació laboral
  - Formació bàsica, català i alfabetització informàtica
  - Inserció laboral
5. *Potenciació de polítiques de desenvolupament local.* Respon aquesta estratègia a la necessitat d'organitzar-se entorn dels recursos que ofereixen els organismes públics i a mantenir-hi un permanent pont de diàleg:

- Elaboració d'informes, memòries i organització de visites de responsables d'institucions públiques
- Gestió de sol·licituds per a millores del barri
- Seguiment dels compromisos institucionals (àrees d'intervenció: habitatge, salut, oci i temps lliure, medi ambient, educació, infància i família).

Finalment, cal destacar que els darrers anys, amb l'ajuda de dos convenis que s'han anat renovant any rere any signats amb el Govern de les Illes Balears i amb l'Ajuntament de Palma, s'ha pogut dur endavant el programa Barri en Acció, i sembla que, gràcies a la implicació i a la voluntat política, podran continuar les accions.

Bartomeu Suau Serra (Palma 14-III-1944). Fill de Bartomeu i Catalina, residí gairebé tota la seva infància a Alcúdia, on els seus pares eren mestres professionals d'escola i on cursà els primers estudis a l'Escola d'Orientació Marítima. L'any 1954 entrà al Seminari Nou de Palma, on va estudiar cinc anys de batxillerat, tres anys de Filosofia i cinc anys de Teologia. Havent complert divuit anys, i encara estudiant al seminari, inicià la seva participació com a monitor a diversos campaments d'estiu i ja mai no ha deixat de fer-ne. Fou ordenat preve-

re el 16 de juny de 1968 i destinat com a vicari a Lloseta, on ja destacà com a organitzador d'activitats infantils i juvenils. L'any 1969 el bisbe Álvarez Lara el nomenà superior del Seminari Nou amb la intenció de donar-li un aire més avançat, d'acord amb els moments històrics que es vivien. Aviat hi destacà com a vertader dinamitzador juvenil tant en l'àmbit dels seminaristes com en el de l'escola de Sant Pere, on introduí nombroses activitats extraescolars i obrí l'escola a les al·lotes (1977), amb la qual cosa el Seminari Nou entrà dins la modernitat. El 1979 és nomenat vicari de la parròquia de Sant Josep del Terme, en el barri de sa Indioteria, on ha desenvolupat la seva tasca des de llavors. La seva presència i sobretot el treball amb nins i joves han suposat una vertadera transformació d'un simple barri perifèric en una comunitat cohesionada i dinamitzada. Entre altres accions, són iniciatives seves la fundació el Club d'Esplai Jovent (1979), del Grup d'acció social de la parròquia (1982), de la Cooperativa Jovent (1984), l'edifici per a la gent gran (1985), el Centre Sociolaboral d'Inserció (1995), la granja escola Jovent (1984 i 1998), la Plataforma d'Entitats del Barri (1998) i l'Associació Jovent Segle XXI (1998), la reforma de l'església (2005) i una segona reforma del Club d'Esplai Jovent (2005). També ha iniciat el 2006 la reforma del centre cívic sa Midoneria, que s'espera que entri en funcionament el 2007. Paral·lelament, l'any 2003 el bisbe el fa responsable de la parròquia des Pont d'Inca, on fundà el Club d'Esplai Utopia-Jovent (2004) i l'any 2005 inicià els tràmits per convertir la possessió de Son Cunill en una casa de colònies. Ha rebut diversos premis importants: premi Ramon Llull a la Iniciativa Cívica atorgat pel Govern de les Illes Balears (març de 2000), premi Carlo Corsini a la Solidaritat del Rotary Club de Mallorca (agost de 2000) i la Creu de Plata de l'Orde Civil de la Solidaritat Social del Ministeri de Treball i Afers Socials (gener de 2003), que li lliurà personalment SM la reina Sofia. Però més que pels seus premis, Bartomeu Suau és valorat tant per les seves obres socials com per l'exemple de força de voluntat i de coherència personal amb el missatge de Jesucrist, per la seva permanent lluita en contra del consumisme i la superficialitat del món capitalista i per l'incansable treball per una societat més justa.

7. ELS ELEMENTS ESSENCIALS DE L'EXPERIÈNCIA

D'aquests anys de lluita i treball, és evident que n'hem de treure algunes conclusions que ens facin identificar quins han estat els trets més significatius i positius de tota aquesta experiència anomenada Jovent. Creiem que la identificació d'aquests elements és indispensable per comprendre la seva influència en el territori i la seva continuïtat en el temps, alhora que són necessaris per valorar-ne la transcendència i transferibilitat més enllà de les fronteres on ha actuat. A risc de quedar-nos curts, des del nostre punt de vista caldria destacar, entre d'altres, cinc elements fonamentals:

«*Sa Indioteria, el meu poble, t'estim*». *Barri = Poble*

Ja ho hem dit, malgrat el pas del temps, Jovent ha sabut mantenir un seguit d'elements que li han donat continuïtat i coherència, i tal volta per això l'han convertida en un punt de referència per a altres experiències. Un d'aquests elements, tal vegada el principal, ha estat el treball per crear un fort lligam entre les persones d'una barriada perifèrica de Palma i el territori on viuen. Com? Potenciant una idea tan simple com el fet que aquesta comunitat s'identifiqui amb els valors que té un poble, en el sentit tradicional que li solen atorgar les persones que viuen en aquests tipus de comunitats, és a dir, un lloc que permet que l'ésser humà pugui desenvolupar els anhels intrínsecs de la seva condició humana i que a la vegada rebi suport, se senti reforçat i reafirmat, per la comunitat que l'envolta. Des del nostre punt de vista queda prou clar que el binomi *persones-territori* ha marcat el context d'actuació.

Un fet important es va donar quan les entitats del barri volgueren concretar tot el treball desenvolupat en aquesta línia sota un lema que donàs visibilitat a la idea. El dia 21 d'octubre de 2002 la Plataforma d'Entitats va aprovar «*Sa Indioteria, el meu poble, t'estim*» com l'eslògan que identifica la barriada amb un poble i que actualment ja l'empren totes les associacions a l'hora de fer activitats o fer-ne la difusió. A qualsevol acte que es fa al barri hi ha una pancarta amb l'eslògan, apareix a tots els fulletons de difusió, a les portades de les revistes que s'editen, etc. És, en definitiva, el nexa d'unió de les entitats i les persones que viuen en una comunitat cohesionada. I no dubtam que aquest esperit, fonamental en el decurs de la història del territori, s'ha donat gràcies al fet que Jovent l'ha impulsat.

Orientació social

No pel fer de ser prou evident hem de deixar de mencionar aquest element. L'orientació del treball de Jovent sempre s'ha donat en funció de les necessitats socials i individuals detectades en el barri, amb la finalitat de millorar permanentment la qualitat de vida de les persones, especialment de les menys afavorides per la societat, bé sigui mitjançant el treball directe i individual de cada una de les entitats o bé en xarxa amb les altres entitats Jovent, donant suport personal, formatiu, tècnic, material... i, sobretot, realitzant activitats conjuntament encara que des de diferents àmbits: assistencial, social, cultural, educatiu...

Constància en el compromís

Jovent és també un gran projecte comunitari sorgit de la societat civil que s'ha mantingut gràcies a elements tan importants com ara el compromís i la constància de moltes persones. Parlam d'un barri que s'ha esforçat per crear un entorn favorable de prevenció i de dinamització sociocultural

generat a partir de la creació d'una entitat (el Club d'Esplai Jovent) que ha anat generant més iniciatives i aquestes, pel mateix efecte multiplicador, en si mateixes n'han anat generant més. Tota aquesta feina és el fruit de molts anys de dedicació i, sobretot, de l'esforç de centenars de persones que en un moment de la seva vida van ser capaces de creure i comprometre's en una utopia tan simple i complicada al mateix temps com és la lluita per crear un món millor, una societat basada en l'estimació a les persones. Sense aquest principi, totes les iniciatives creades en el barri de sa Indioteria no haurien pogut tenir la continuïtat, la constància i la influència que han arribat a generar.

Lideratge fort

Però per ser justos no podem deixar de mencionar també la tasca de Tomeu Suau, verdadera ànima de tot aquest moviment. És molt difícil explicar que ha suposat en Tomeu per als joves i famílies del barri durant aquests vint-i-set anys. El seu missatge permanent de compromís i utopia, la seva extraordinària força de voluntat (els que el coneixem sabem que treballa dotze i catorze hores diàries els 365 dies de l'any), la seva capacitat per proposar projectes i activitats permanentment, etc. no només han possibilitat les iniciatives que hem explicat sinó que els que hem estat al voltant seu, vivint de prop aquesta història, hem crescut tots com a persones, hem format els nostres valors, hem pogut viure el que significa ser joves amb ideals per millorar el món. També amb ell i tot el que va crear, vàrem conèixer els nostres millors amics i, sobretot, molts de nosaltres coneguèrem la nostra parella amb la qual formam avui una família. I no parlem d'una colla de cinc o sis joves, sinó de centenars. Per tant, part d'aquesta història s'ha pogut desenvolupar gràcies a l'extraordinària personalitat d'en Tomeu, un capellà que des d'un primer moment va entendre que si apropiava l'església al poble tendria moltes més possibilitats que el poble s'apropàs a l'església, tal i com ha succeït en realitat.

Gestió política independent

Finalment també apuntam que aquesta iniciativa sempre ha anat per davant de les circumstàncies polítiques o econòmiques, de les quals, contínuament, n'ha sabut treure profit, perquè ha sabut centrar-se més en les necessitats de les persones que no en els designis i estratègies electorals, més atenta a trobar els elements de cohesió de les entitats del propi barri que no a les seves diferències i, sobretot, més oberta a la integració que no a la separació d'idees, sentiments, grups de persones, etc.

En qualsevol cas, aquest enfocament és complicat i s'ha hagut de fer amb molt de tacte. Aquí també hi entren en joc les extraordinàries habilitats d'en Tomeu Suau, que ha sabut mantenir fins ara la implicació i voluntat política per renovar cada any les ajudes al programa *Barri en Acció*, aglutinador de totes les iniciatives *Jovent*. Però el futur, tot i ser una iniciativa que ha demostrat any rere any la seva solvència, es veu encara incert. A més a més, sota el marc de la nova llei de subvencions, es veu difícil que es pugui dur a terme una de les reivindicacions històriques de l'Associació Jovent Segle XXI; el fet de poder establir convenis plurianuals que donin estabilitat en aquest programa. La seva estabilitat, al marge de la voluntat política de torn, és una de les obsessions dels responsables de l'entitat, que volen que es valori la seva tasca en un barri amb unes elevades quotes d'autogestió, de cohesió social i de baixa conflictivitat. Quants diners s'hauria de gastar l'Administració pública per poder aconseguir el que actualment té sa Indioteria si ho hagués de fer sense els centenars de voluntaris que actualment cobreixen les necessitats de la comunitat? Què seria de sa Indioteria sense el moviment entorn al nom de Jovent? Pensem en altres barris de la ciutat...

8. PER APROFUNDIR UNA MICA MÉS...

Una vegada exposats el context i l'evolució de l'experiència, amb el seu corresponent rerefons ideològic i, diguem-ne, utòpic, ens proposam definir quin és el dia a dia, com es concreten i es desenvolupen tres de les experiències generades en el marc de Jovent: el club d'esplai Jovent, la cooperativa Jovent i la granja escola Jovent.

8.1. El club d'esplai Jovent

Ja coneixem el naixement i l'evolució del club d'esplai. Quina és, però, la seva metodologia de funcionament, com es concreta la seva missió?

8.1.1. Organització i activitats

El club d'esplai funciona normalment amb un calendari similar als dels cursos escolars, tret del que són campaments d'estiu i d'hivern i les activitats pròpies de les festes (Nadal, Pasqua i festes del barri). A principi de curs és clau l'assemblea de monitors, que sol coincidir sempre amb el primer cap de setmana d'octubre. Aquestes assemblees sempre han estat fites importants perquè es revisa la tasca feta l'any anterior i es planifica el curs que entra; però també suposen *carregar piles*, atès que tota la dinàmica de l'esplai s'atura al llarg de l'estiu; aquest moment s'aprofita per resituar la gent, marcar noves fites i il·lusionar-se amb la utopia. Aquest posicionament dels monitors és una tasca tradicionalment iniciada i coordinada directament per Tomeu Suau, que sol enfocar l'assemblea des de l'autocrítica i el plantejament de les finalitats tenint en compte les necessitats de l'entitat i de la barriada. L'assemblea de monitors també suposa ser conscients del perquè un és monitor i quin són els principis educatius de l'entitat. Són uns dies de convivència entre monitors, de crear un bon ambient i posar les bases amb vista al curs que comença. Una vegada acabada, s'acorda un calendari en el qual els grups elaboraran la programació concreta del curs, que serà supervisada pels coordinadors de l'entitat.

Quant a la pedagogia d'actuació amb els nins i joves, des de fa més de vint anys es funciona per grups d'edat a l'hora de desenvolupar les activitats. A cada grup d'edat hi ha una mitjana de quatre parelles de monitors, al·lot i al·lota, cada una de les quals és responsable de deu a dotze nins i/o joves; entre els monitors del grup trien dos representants, que es reuneixen cada setmana amb tots els representants de cada grup, juntament amb el secretari, el tresorer i els coordinadors generals. En aquestes reunions, que es denominen de *coordinadora*, es marquen les pautes d'actuació del dia a dia, es revisa l'actuació dels grups, es programen les línies directrius de les grans activitats...

Els grups d'edat s'han estructurat en tres seccions: els grups de sis a vuit anys constitueixen la primera secció, els grups de nou a dotze la segona secció i els grups de tretze a setze anys la tercera secció; els grups de quinze i setze anys es denominen respectivament Grup Juvenil I i Grup Juvenil II. Amb aquesta estructura es va pretendre donar una unitat pedagògica al treball que es realitza al club; d'aquesta forma es considera el pas del nin/jove pel club com un procés en el qual a cada moment i cada edat s'assoleixen uns objectius que configuraran el que més tard serà la persona.

A la primera i segona secció aquest procés adquireix la forma metodològica de gran joc. A la primera secció els al·lots són *Exploradors* i realitzen un procés de descobriment de l'entorn, partint

del més immediat, al mateix temps que s'inicia un procés de coneixement del club: cançons, jocs, primeres acampades, primers colònies d'estiu... Els grups prenen el nom i les característiques dels ocells: els més petits són els *Rupits* després vénen els *Falcons* i llavors les *Àguiles*, i els tres grups tenen com a referència el gran explorador, en Max, que cada any els fa una o dues visites i els encomana diferents missions, generalment relacionades amb la cura del medi ambient i el treball per al barri.

A la segona secció els nins i nines s'anomenen *Robinsons*, pel fet que més o menys realitzen el mateix procés que va realitzar Robinson Crusoe quan va naufragar i va haver de sobreviure a la seva illa: descobrir, transmetre, crear i ser pioner. La superació d'aquests esglaons, cada un dels quals coincideix amb un curs, els durà cap a la tercera secció amb la finalitat d'adquirir un compromís de millora permanent i lluita en benefici dels altres. Els campaments d'aquesta secció són progressius tant pel que fa a la preparació amb els nins com en l'execució: campament estàtic, normalment a Lluc (nou anys), campament semimòbil (deu anys), campament mòbil (dotze anys), campament a Menorca (tretze anys), campament de les bales —per la badia d'Alcúdia— (catorze anys).

A la tercera secció es treballen bàsicament dues idees: la superació personal i la necessitat d'adquirir una postura crítica davant la societat que ens envolta i actuar en conseqüència; la forma de treballar aquestes idees és a través d'empreses, grans activitats que suposen un enriquiment de la societat i requereixen la implicació de tot el grup i l'individu en concret. Els objectius que es treballen a la tercera secció són:

1. Desenvolupar i potenciar tots els aspectes que afavoreixen la maduració individual.
2. Transmetre uns valors que proporcionen al jove uns criteris interns d'actuació (solidaritat, respecte, treball en equip...).
3. Potenciar el grup com a element dinamitzador del club.
4. Potenciar el sentiment en el barri de ser un poble.

Existeixen unes línies directrius que ajuden a definir les activitats, però s'adapten a les peculiaritats de cada grup. En aquests sentit, adquireix una especial importància el fet d'establir un vincle identitari que trianguli entre el jove, el club i el barri. Per això se centra la tasca dels joves en el petit grup, el que anomenam treballar per parelles (monitor i monitora amb els seus vuit o deu joves), per poder fomentar el diàleg entre jove i monitor, aprofundint en la relació per establir un vincle afectiu i esdevenir referents del jove en els moments difícils. El monitor o monitora es converteixen en un gran amic del jove.

Tot i que ho hem comentat, cal remarcar la importància dels campaments al llarg del procés, que, d'acord amb cada edat, suposen la culminació del curs. El component d'aventura augmenta a mesura que augmenta l'edat dels nins: primer serà una colònia, després el seu primer campament, la ruta a peu per l'illa, la ruta amb bicicleta per Mallorca, la ruta amb bicicleta per Menorca, el campament de les bales (que consisteix a recórrer la badia d'Alcúdia en bales construïdes pels mateixos joves), el camp de treball i, finalment, la ruta pels Pirineus. És al final de cadascun d'aquests campaments que es treballa i es demana als nins i/o joves un compromís per al curs vinent; aquest compromís adquireix més importància com més gran és el nin i/o joves. El pas d'un grup a un altre, o d'una secció a una altra, es materialitza amb tot un seguit de símbols establerts i que l'al·lot coneix per endavant. Hi ha símbols que es donen simplement pel fet de ser membre del grup o secció, mentre que uns altres s'han de guanyar, suposen una superació personal. També hi ha els campaments d'hivern (que es fan tot coincidint amb la Setmana Santa), i que representen un punt

d'inflexió dins el curs. Ja han passat dos terços del curs, és temps de fer balanç, gaudir del fet de passar dos o tres dies en grup i encoratjar-se per tirar endavant, pendents de les activitats del tercer trimestre i els campament d'estiu. Amb tot, queda palesa la influència de l'escoltisme a la pedagogia i metodologia del club d'esplai Jovent (importància del compromís, de la simbologia, la identificació amb el teu grup de referència, els valors de la natura i el poble, etc.).

Al marge de les activitats pensades per assolir objectius de grup d'edat, el club realitza tot un seguit d'activitats que són generals a l'entitat, que es fan de manera regular i mobilitzen molta de gent. En general són activitats que ja han esdevingut tradicionals, que van néixer en un moment determinat i de llavors ençà s'han repetit any rere any. Entre les activitats hi ha el fet d'integrar les festes populars dins de la programació normal del club, aprofitar el calendari per interrelacionar l'entitat amb la barriada. Entre les festes podem parlar de les festes de l'aniversari del club, que coincideixen amb el pont de la Immaculada, les festes de Nadal i Sant Antoni, carnaval i, sobretot, les festes de Sant Joan, en què el club organitza bona part de les festes populars.

8.1.2. Fonaments de l'acció en el Club d'Esplai Jovent

Però, quins trets diferencials fan que el Club d'Esplai Jovent hagi superat la dimensió del temps lliure i hagi entrat dins una dimensió social? És innegable, i ja ho hem dit al principi, que des de l'entitat s'ha tingut com a objectiu prioritari la barriada on està situada. És cert que tenir una mitjana anual de 450 nins i nines i més de setanta monitors/res ha suposat una condició bàsica per al compliment d'aquesta dimensió social, però hi ha hagut molt més. Des del nostre punt de vista, les claus que han possibilitat aquesta dimensió social i que el club serveixi de catapulta a altres accions, són:

- Ha estat prioritària la idea de crear consciència de poble, consciència que som una comunitat en la qual cada persona i entitat hi té el seu lloc. En un dels primers tríptics enviats als pares podem llegir: *«Consideramos como objetivo de nuestro Club la formación de la personalidad de todos los niños y las niñas de la barriada que pertenezcan al Club, para llegar a una comunidad en donde las personas se quieran y así construir entre todos una sociedad mejor y más justa»*.
- *Treure l'esplai al carrer*, treure el temps lliure al carrer. Encara que el club d'esplai Jovent té uns locals que podem considerar bastant acceptables, sempre ha vist la necessitat de treure la major part de les activitats al carrer. Era, i és, necessari que la barriada vegi el club, el senti, fer-lo incisivament present en el cor del barri. S'ha procurat fer el major nombre d'activitats obertes a tot el públic en general, i als nins i joves en concret. D'aquesta forma el club d'esplai s'ha convertit en el major dinamitzador del barri, en l'organització de les diferents festes que hi ha al llarg de tot l'any, en les diferents manifestacions fossin socials o reivindicatives.
- Participació i implicació dels pares. Sempre s'ha pensat que tenir-los actius en el club és bàsic per a l'educació dels seus fills, i per això s'ha tingut molta de cura en la relació entre pares i monitors. Exemples d'això són la visita mensual als pares per informar-los de l'evolució dels seus fills, o parlar-los de la pròxima activitat o el pròxim campament, convidar-los a reunions, sopars, realitzar activitats conjuntes...; s'ha establert amb els pares un canal de comunicació molt important que ha permès assimilar el club com a entitat educativa en el marc de la barriada.
- El monitor/a del club d'esplai Jovent és un/a jove que parteix d'un compromís voluntari. Aquest compromís suposa perdre un poc de llibertat personal en favor dels altres; no solament la llibertat de temps lliure, sinó triar voluntàriament una manera de viure la vida. Se li demana una implicació que va molt més allà d'un horari setmanal, és un compromís de lluita per construir un món millor; aquest compromís s'adquireix en l'assemblea de principi de curs i es revisa al

llarg de tot l'any. És un procés de prendre consciència del paper important que tindrà en el procés educatiu del nin-jove; es converteix en el responsable de la vida de dotze nins i nines, i per això es potencia que es formi, llegeixi, es prepari, cerqui nous mètodes...

- Voluntat de respondre a reptes nous i als problemes de la barriada. Així, des de l'entitat, han nascut la cooperativa Jovent, la granja escola Jovent, l'escola de formació Jovent i ha estat facilitador en la creació del Club de la Gent Gran.
- Mantenir relacions amb totes les entitats que formen part del teixit social de la barriada. En l'educació de nins i joves incideixen l'escola, la família i les diverses entitats socials; és per això que sempre s'ha cregut important tenir uns objectius i criteris d'actuació comuns. Cert és que hi ha hagut pitjors i millors moments en la relació entre les diverses entitats, però fruit del treball realitzat va ser la creació de la Plataforma d'Entitats i l'Associació Segle XXI, associació que integra totes les entitats Jovent i la finalitat de la qual és unir esforços i donar una visibilitat política d'unitat i coherència. En la creació d'ambdues entitats hi ha participat de forma activa el club d'esplai Jovent.

És evident que el caràcter social del Club d'Esplai Jovent ha suposat una de les notes diferencials, anant molt més allà de l'educació del temps lliure. Sense oblidar la idea de crear consciència de poble, el seu objectiu segueix sent l'educació de la infància i joventut de sa Indioteria.

8.2. La cooperativa Jovent

La cooperativa Jovent fou la primera entitat jurídica nascuda a partir del Club d'Esplai Jovent, promoguda pel mateix esperit de donar resposta a la realitat social que es vivia en el barri de sa Indioteria. Ja hem comentat abans com fou i com va néixer la idea de fer una cooperativa, però la seva evolució i consolidació tingué els seus alts i baixos, especialment els primers anys.

8.2.1. L'evolució de la cooperativa fins avui

Quan es va plantejar la idea, l'any 1984, com a primera alternativa es va optar per crear una empresa agrícola en uns terrenys cedits pel bisbat de Mallorca, en les cases i la finca de Son Gibert, als afores de Palma. L'experiència pretenia una inserció laboral directe dels joves en atur, alhora que s'apostava per una convivència en grup i una forma «alternativa de vida» dels que formaven part de la cooperativa. Al cap de 4 anys d'intens treball i del pas de diversos joves aturats per l'experiència, es va valorar que en termes empresarials el projecte no era viable. Però durant aquest període s'establiren les bases del que llavors seria un gran projecte educatiu per a joves i es va consolidar un equip de treball que ha continuat unit i fent feina fins al dia d'avui.

Ja que l'equip tenia experiència i vocació docent, a començament de l'any 1988, es va iniciar un projecte alternatiu amb els mateixos principis amb què havia nascut la cooperativa però amb la resolució que devia ser rendible socialment i econòmic. Es van analitzar les possibilitats dels cooperativistes (en aquell moment un grup de 8 persones) i es van visitar algunes iniciatives d'inserció professional de Madrid, Barcelona, Salamanca, Pamplona i País Basc. La principal conclusió d'aquestes visites fou que, per fer viable un projecte d'inserció sociolaboral de joves, era imprescindible desenvolupar primer un projecte de formació adequat a la realitat del mercat laboral. Així és que, aprofitant les infraestructures disponibles, al llarg de 8 mesos els mateixos cooperativistes van reformar les cases i estables de la finca de Son Gibert en un centre de formació. Paral·lelament, la cooperativa va canviar els estatuts i passà a ser «Cooperativa d'Ensenyament». Es va fer un estudi sobre el fracàs

escolar a Mallorca i s'elaborà un projecte educatiu basat en la combinació d'àrees de formació bàsica i tallers tecnològics. També es feren molts contactes institucionals de tal forma que l'octubre de 1989, es pogueren iniciar dos programes d'educació compensatòria per a joves de 14 i 15 anys amb el suport del Ministeri d'Educació i Ciència, Càritas, el Govern balear i l'Ajuntament de Palma.

Més endavant, el 1991, es decidí oferir el projecte a participants de més edat perquè el concert amb el Ministeri d'Educació i Ciència no ofería un marc legal estable. Per tant, s'havia de redreçar el projecte cap a ensenyances no formals, un fet que només permetia començar a treballar amb joves a partir de 16 anys. Després d'intenses peticions de subvencions i contactes polítics, s'iniciaren uns cursos de formació ocupacional que, juntament amb unes naus de construcció nova, foren finançats pel Govern balear. En aquest moment el lloc pren el nom de Centre de Formació Ocupacional Jovent.

A partir d'aquest moment la cooperativa cada any va anar augmentant les seves activitats. Des de llavors, ha ampliat l'oferta de cursos de formació ocupacional en les branques de mecànica de l'automoció, carrosseria/pintura, forja/ferreria, serveis tècnics (llanterneria, electricitat, pneumàtica, automatismes...), ajudant de cuina, confecció tèxtil/tapisseria, auxiliar d'estilisme (perruqueria i estètica) i manteniment i reparació d'embarcacions. Paral·lelament, s'oferien cursos i sessions de graduat escolar, suport a la formació bàsica i orientació laboral. El 1992, es posà en marxa un punt d'informació juvenil i un servei d'atenció a les demandes familiars, derivació de casos a Serveis Socials i a altres institucions, etc.

En el curs 1993/94 i sempre amb l'esperit de constant recerca i innovació que ha caracteritzat l'equip, es va iniciar una revisió metodològica en tots els programes formatius del centre. Amb tres anys d'experiència en el camp de la formació es va constatar la necessitat de reconvertir les bases pedagògiques i adaptar-les al perfil de beneficiari que acudia al centre. En aquest sentit, se cercaven fórmules en què no fos l'alumne el que s'hagués d'adaptar a la institució, sinó que era la institució que havia de cercar solucions per a cada cas.

El punt de partida d'aquesta renovació va ser un curs organitzat durant l'estiu de 1993 per l'AFPA de Carcassona (França) i finançat pel Govern balear en el marc del projecte Horizon del Fons Social Europeu. El curs va ajudar a fer una transferència de coneixements i metodologies que conduïren a elaborar un projecte sociolaboral per a joves amb baix nivell educatiu. Un projecte que incloïa itineraris d'inserció amb orientació sociolaboral, coordinació amb el món empresarial, renovació pedagògica constant amb metodologies innovadores (individualització de l'aprenentatge, l'autonomia com a base reguladora de la relació educativa, diversificació de materials didàctics d'autoformació, implicació educativa, socialització i personalització de la formació...), formacions transversals, estratègies d'inserció, etc. En la mateixa línia de millorar qualitativament els programes, l'any 1995 la cooperativa Jovent va contactar el pedagog Raymond Fontvielle, cofundador de la pedagogia institucional, que es va traslladar des de França per transferir, en un seminari específic per als professionals de Jovent, tota la seva experiència sobre l'autogestió de l'aprenentatge. Una experiència que fou summament important per gestionar el conflicte en els tallers.

Igualment en aquest període s'obren noves col·laboracions de la cooperativa amb diferents xarxes (REPRIS i, posteriorment, Red Coraje) i també s'obre un conveni de col·laboració amb l'Ajuntament de Palma que, fins a la data, s'ha anat renovant pràcticament cada any.

El 1994, la cooperativa Jovent decideix obrir nous camps d'intervenció iniciant una sèrie de programes adreçats a adults. Va ser per això que aprofità l'oferta de venda d'un edifici de dues plantes en el barri de sa Indioteria, en la mateixa illeta de cases del Club d'Esplai Jovent i de la Parròquia. Durant l'any 1995, es reuní un nombrós grup de voluntaris del barri que ajudaren a fer una sèrie de reformes a l'edifici per tal de fer-hi diversos espais per a la inserció sociolaboral i la dinamització del barri. El 3 de març de 1995 s'inaugurà el Centre Sociolaboral d'Inserció Jovent (C.S.I) amb la vocació de treballar l'exclusió social de persones adultes i de servir de punt d'unió de tot un moviment de dinamització sociocultural i de plataforma d'entitats del barri.

El projecte dissenyat a Carcassona el 1993 no es va poder dur a terme plenament fins que la Cooperativa pogué incloure el seu projecte ideal d'orientació, formació i d'inserció en el marc dels programes finançats pel Fons Social Europeu. Suposà una fita important donat el gran marge de flexibilitat, innovació i experimentació pedagògica que permetien aquests programes. Així fou com a partir del quart trimestre de 1995 i fins a desembre de 1999 es desenvolupen els projectes *Jovent 2000* (1995-1997) i *Mil·lenni* (1998-1999) en el marc de la Iniciativa Comunitària Youthstart (F.S.E) i el projecte *Demos* (1995-1997) en el marc de la Iniciativa Comunitària Horizon (F.S.E). Les tres accions implementaren els anomenats Itineraris d'Inserció Sociolaboral i oferiren l'oportunitat de desenvolupar plenament aquell projecte dissenyat a Carcassona el 1993, duent a terme diferents accions, mètodes i programes innovadors de lluita contra l'exclusió social de joves amb baix nivell educatiu i de diversos col·lectius d'adults. Els tres projectes tingueren un èxit rotund en tots els àmbits; elevat número de beneficiaris atesos -amb llargues llistes d'espera per poder entrar-hi-, qualitat dels programes implementats, adaptabilitat a les necessitats de cada persona, elevats nivells d'inserció laboral (el 80% en el cas del projectes de joves), etc. Val a dir, a més a més, que en aquestes bones pràctiques que nodriren la metodologia basada en itineraris flexibles hi tingueren una important aportació de coneixements i pràctica molts projectes d'altres països d'Europa (França, Regne Unit, Bèlgica, Alemanya, Itàlia i Grècia) que enriqueixen de manera molt significativa tota l'experiència.

El març de 2000, la Conselleria de Treball i Formació del Govern balear valorà les experiències Youthstart i Horizon del Fons Social Europeu i aprovà la seva continuïtat en el marc dels plans de formació del pla Enllaç. Una continuïtat que fins al moment s'ha anat renovant cada any. Alhora però, Jovent posà en marxa una sèrie de mesures addicionals i reformes -fruit de les experiències europees i de l'anàlisi constant dels seus equips- que de nou suposaren més millores en els projectes de joves, d'adults i de dinamització sociocultural de barri. En aquest sentit, hi ha un conveni amb la Direcció General de Joventut de la Conselleria de Presidència i Esports per tal d'apropar el món de la informació als joves amb dificultats socials amb la promoció d'unitats informatives d'integració social.

A part del Govern Balear, volem fer especial menció d'altres entitats de pes que avui en dia contribueixen en aquestes millores i aporten un finançament addicional als programes; parlem del Conveni signat amb l'Ajuntament de Palma (ja hem comentat que avui aquest Conveni s'ha ampliat i es fa amb el conjunt de les entitats que formen l'Associació Jovent Segle XXI), els projectes Solidaris de la Fundació Sa Nostra i l'ajut del Ministeri de Treball i Afers Socials. En conjunt, tots aquests organismes aporten una gran qualitat i possibilitats de diversificació als programes (accions

de caràcter social, diversificacions curriculars, escola de pares, activitats extraescolars, teràpies per a joves i pares, reforç a la formació bàsica i alfabetització, elaboració de material didàctic...). Puntualment també hi ha altres entitats (La Caixa, la Direcció General de Joventut del Govern balear, etc.) que aporten algun finançament

Per altra banda, un Acord marc de col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears (2002), que té el seu origen en un conveni signat amb la Fundació Universitat Empresa, el 1998, que actualment treballa en tres línies bàsiques: l'avaluació i recerca en el camp dels joves amb baix nivell educatiu (amb el departament de Ciències de l'Educació), les pràctiques d'estudiants de la UIB (amb el mateix departament i amb el departament de Psicologia) i la promoció de jornades, estudis, publicacions... Totes aquestes accions signifiquen una aposta de l'entitat per l'avaluació externa com a eina per a la millora contínua, per l'apropament entre el món universitari i la realitat, per una recerca que contribueixi en la reflexió, millora i difusió de bones pràctiques en el camp de l'educació social... En definitiva l'establiment i consolidació d'un marc relacional amb una interrelació que proporciona un veritable intercanvi de «saber fer».

Amb la consolidació dels programes d'orientació, de formació ocupacional i d'inserció laboral per a joves i adults es troba, actualment, duent a terme més de 20 accions diferents per a joves i altres tantes per a adults. Per Jovent passen anualment aproximadament 250 joves i 350 adults cercant qualche tipus de solució que els pugui orientar, formar o cercar un treball. En aquest sentit, els equips de Jovent, formats actualment per 33 professionals, es troben obligats a una recerca permanent de solucions i mètodes per afrontar les problemàtiques, amb una formació contínua del mateixos formadors potenciada per la mateixa entitat, amb una avaluació i supervisió constant de tots els processos individuals i, en definitiva, mirant de cercar els millors recursos perquè els seus beneficiaris se sentin compresos i valorats.

8.2.2. La missió i accions principals de la Cooperativa

Què és, doncs, la Societat Cooperativa Jovent avui? Després d'anys d'evolució en funció de les necessitats que s'anaven veient però també, i això sí que és un signe definitori d'aquesta entitat, en funció de la voluntat permanent d'assumir nous reptes, la resposta la trobam en el nou pla Estratègic de l'any 2003 quan defineix quina és la missió actual de l'entitat: *«La Societat Cooperativa Jovent és una alternativa de compromís social que treballa per atendre les diferents necessitats dels joves en situació de desavantatge social i per desenvolupar projectes de caràcter comunitari, oferint una organització que s'adapta a les necessitats de les persones, per així promoure la igualtat d'oportunitats, la millora de la qualitat de vida i la integració social i laboral»*. Una definició necessàriament llarga per poder abastar tots els camps en què es vol incidir.

Si fem un anàlisi d'aquesta missió de l'entitat i del tot, hi esbrinam les parts, aviat en podrem extreure que les dues grans accions que duu a terme actualment la cooperativa són un reflex dels principis que persegueix l'organització. Per una banda el projecte *Itinerari Integral d'Inserció Sociolaboral* per a joves de baix nivell educatiu que es du a terme en el centre del barri Son Gibert i per altra banda el projecte *Barri en Acció* que es fa a sa Indioteria i que inclou les accions per a adults i les d'àmbit sociocomunitari amb la resta d'entitats de l'Associació Jovent Segle XXI. Com que d'aquest darrer projecte ja n'hem parlat al principi de l'article, farem ara dos cèntims del que és i suposa el treball amb els joves.

Amb els joves, l'itinerari que es desenvolupa parteix de la idea d'integrar en un mateix entorn i espai físic totes les accions necessàries per a l'èxit dels objectius de l'usuari o usuària, amb una metodologia coherent en les diferents fases (orientació, formació, inserció) i amb uns professionals coordinats de manera permanent que donen coherència en l'actuació amb la persona independentment de la fase on estigui o el servei que utilitzi. L'itinerari que planteja fonamenta la seva intervenció no només de la seva adaptabilitat per adequar-se a les necessitats del jove sinó des de l'exigència d'un enfocament multidimensional o ecològic en els itineraris de formació-inserció. És a dir, des de totes les variables o espais on es resol el complex procés de la configuració de cada individu. Té vocació d'adaptar-se a la persona per així poder oferir-li els recursos suficients que puguin resoldre els múltiples problemes amb què arriba, crear-li un entorn on se senti a gust i protegit, que doni resposta a la seva vertadera vivència, que percebi una coherència de principi a fi en la seva estada en el projecte. Pensem que la persona, en els seus distints comportaments, actituds, maneres de ser o estar en el món, només s'entén des del mitjà físic i el context sociocultural on viu, i a partir de com sent, assumeix i expressa aquest mitjà. Per tant, l'itinerari es converteix en el punt d'inflexió en el seu procés de transició a la vida adulta. La idea suposa insistir menys en els aspectes quantitius i «d'eficàcia» de l'orientació i més en l'anàlisi interna dels processos de diagnòstic de situacions personals, de planificació i concreció de futures formacions, d'enfocament integral de tot aquest procés de transició.

Quan el beneficiari arriba al projecte Jovent el missatge és doble: primerament que ell o ella és el protagonista de la seva acció, actor i autor del seu procés i, per tant, serà l'usuari o usuària qui estableixi *el guió* del seu projecte personal. En segon terme, que s'estarà al seu costat en tot moment, es faran els esforços necessaris per permetre l'èxit de la seva empresa. Això suposa que l'enfocament serà a tots els àmbits de la seva vida: el formatiu, el laboral, l'afectiu, el familiar, el social... perquè es parteix de la base, ja ho hem dit, que la persona és *un tot* interrelacionat que s'ha de servir del projecte per equilibrar el seu present i cohesionar els trets que definiran el seu futur.

Aquesta metodologia, aquest enfocament, ha fet que l'itinerari tingui uns percentatges de final de processos realment elevats que el diferencien qualitativament i quantitativa d'altres itineraris amb plantejaments més tradicionals. Per aquest motiu, la Cooperativa Jovent s'ha convertit avui en dia en un punt de referència per a totes les entitats que treballen en el marc de l'exclusió social donada la idoneïtat dels recursos de què disposa en molts d'àmbits i ofereix la seva experiència i formació a molts professionals, tècnics, polítics, estudiants, etc. que anualment passen pels seus dos centres per conèixer les seves activitats i metodologies, per treure noves idees, per formar-se i aprendre reptes nous.... A més a més, diversos treballs d'avaluació conjunta amb la Universitat de les Illes Balears, participació en publicacions sobre joventut i inserció laboral, seminaris i exposicions permanents, col·laboració en grups de recerca i innovació metodològica, participació en l'elaboració de diversos estudis, promoció de xarxes d'entitats sense ànim de lucre, suport a altres experiències que tot just ara comencen el seu treball a dins el camp de l'exclusió social... converteixen la Cooperativa Jovent en un dels referents més importants de la inserció sociolaboral tant a les Illes Balears com arreu de tot l'Estat espanyol.

8.3. La granja escola Jovent

8.3.1. Objectius i metodologia

El projecte de la granja escola Jovent fou pioner en el marc de les Illes, ja que plantejava l'educació mediambiental com una vertadera prioritat dels programes educatius i no sols com a activat de temps lliure o extraescolar.

Inicialment, els impulsors, en la primera etapa de la granja —vegeu el punt 3—, volien donar a conèixer als nins i nines del barri de sa Indioteria les tradicions de la Mallorca rural, de tal manera que arribassin a estimar i respectar la terra on vivien, el seu entorn, i desenvolupassin una consciència ecològica que consideràs la natura com a part integrant de la vida.

Però ben aviat, veient la dimensió, l'abast i la importància que adquirien les seves activitats, els membres de la granja que reprengueren l'experiència en la seva segona etapa s'adonaren que l'experiència es podia adreçar a l'àmbit de tot Mallorca i podia convertir-se en un referent de l'educació mediambiental de tota l'illa. Per aquest motiu ampliaren i diversificaren objectius fins a arribar al que són avui, és a dir:

1. Apropar els nins i joves a un medi autènticament natural que els permetrà descobrir els valors d'un estil de vida que no han conegut i desenvolupar actituds positives vers l'ambient.
2. Potenciar el coneixement i l'interès pels diferents aspectes tradicionals de la nostra cultura.
3. Oferir un programa educatiu amb activitats adaptades a nins i joves amb necessitats educatives especials.
4. Col·laborar amb les escoles en la seva missió educativa, amb l'aportació del medi rural i natural com a complement útil per a la comprensió i experimentació d'una part important de la nostra tradició i història.
5. Participar en la tasca socioeducativa de la barriada estant a la disposició de les entitats i formant part de l'associació de Jovent Segle XXI

Amb aquests objectius, actualment l'equip de la granja escola Jovent té un seguit d'estratègies ben definides per treballar continguts i valors amb els nins que hi arriben per gaudir de la seva experiència.

Per programar les activitats que es duen a terme amb les escoles, clubs d'esplai i altres entitats que s'adrecen a la Granja s'han partit d'uns continguts que es treballen al currículum escolar. Així, la visita a la granja pot ajudar els professors i educadors, en general, a treballar aquests continguts. S'ha establert un programa formatiu adaptat a cada cicle formatiu des d'educació infantil fins a educació secundària. Es parteix d'àmbits d'experiència, a educació infantil, per fer referència a les activitats que els nins i nines faran a la Granja; es tracta, així, d'un aprenentatge fonamentat en allò que l'infant fa o experimenta... fins a arribar al desenvolupament de la consciència ecològica que es planteja a l'educació secundària. No només interessa treballar uns continguts curriculars, sinó també fer incidència en les actituds vers el medi ambient.

El programa d'activitats es fonamenta en l'observació de fenòmens visibles i reals, per tant, observar, tocar, experimentar i viure són tasques bàsiques en el desenvolupament de l'activitat. Per arribar a conèixer i a comprendre els diferents aspectes de la granja, els nins i joves primer han d'observar i, a partir d'aquesta observació, van adquirint i integrant els nous continguts.

Durant la realització de les activitats s'utilitza una metodologia basada en el descobriment i en la investigació a través de la utilització d'un material no estructurat, per tal que els usuaris vagin descobrint mitjançant diferents processos el significat de la tasca. A partir d'observacions i d'experiències que fan els mateixos infants i joves en contacte amb la realitat, es fan propostes per aprofundir en el coneixement d'un aspecte concret de la possessió i treure'n un seguit de conclusions.

Els infants i joves poden viure en un ambient totalment natural i ser els vertaders protagonistes: poden experimentar, observar, descobrir sensacions noves, comprendre els processos naturals. Comproven la satisfacció que suposa veure el creixement d'una planta, tenir cura d'un animal, donar-li menjar, recollir un fruit del seu arbre, observar la gran varietat d'insectes que hi ha, sentir el renou dels ocells, veure com es netegen els animals a si mateixos, com es comuniquen entre ells, etc. Són experiències positives i gratificants que tots els nins i joves haurien de tenir dret a viure i experimentar. Hi ha múltiples experiències que avalen el fet que després d'un contacte amb la terra, amb els animals i les plantes, els infants i joves aconsegueixen un esperit molt més científic, més rigorós i més observador, que poden generalitzar a la seva vida en general.

8.3.2. Activitats que s'ofereixen a la granja escola

La convivència a la granja és clau per motivar, sensibilitzar i interessar el nin i jove al descobriment i respecte vers el seu entorn més pròxim o llunyà. No es pretén que l'estada a la granja sigui una visita aïllada d'un dia o dos i ja està, sinó que volem que sigui un experiència personalment molt més profitosa. És per això que s'ha creat un programa d'activitats flexible perquè es puguin adaptar a les necessitats i característiques de cada grup. També les activitats s'adapten a l'edat, l'època de l'any i també a la demanda dels formadors perquè puguin aprofitar la visita a la granja escola dins el seu programa formatiu. Podem classificar l'oferta educativa en dos grans blocs d'activitats:

a. Activitats durant el curs escolar

S'ofereixen tres tipus d'estades: un matí, un dia i dos dies, per poder donar resposta a les necessitats evolutives dels grups d'escolars.

- **L'estada d'un matí** va especialment dirigida a infants de primer cicle d'educació infantil perquè puguin tenir contacte amb els animals; per a molts d'ells és la primera vegada que surten d'excursió amb l'escoleta.
- **L'estada d'un dia** s'ofereix a alumnes a partir de segon cicle d'educació infantil fins a primer cicle d'educació secundària.
- **L'estada de dos dies** també va dirigida a infants a partir de segon cicle d'educació infantil, però també ha tingut demanda de grups de primer cicle. Es tracta d'una activitat amb uns objectius i una dinàmica molt diferents a les altres, ja que es combinen activitats de granja, amb estada de colònies, amb tot el que suposa quedar a dormir fora de casa amb els companys de classe.

En cada una d'aquestes estades els infants poden fer els quatre centres d'interès de la granja:

- *Anam a l'hort*: els nins i nines realitzen diferents tasques, com ara realitzar planters de llavors, recollir hortalisses, manteniment de l'hivernacle, entrecurar les plantes, coneixement de les plantes (autòctones, aromàtiques, etc.).
- *Coneixem els animals de granja*: preparar el menjar per a l'aviram, omplir les menjadores de palla, netejar els estables, galliners, etc., recollir ous del galliner, raspallar els cavalls, coneixement i diferenciació dels animals, etc.

- *Tasques de possessió*: l'activitat consisteix a fer una volta per la possessió amb el carro; així, els participants coneixen les diferents parts de la finca de Son Moll i les característiques del seu entorn (quins canvis ha experimentat, com era abans i com és actualment). Utilitzant com a metodologia un joc de possessió adaptat als diferents nivells educatius, els nins/es podran descobrir els noms dels diferents llocs de la possessió (pallissa, portassa, carrera, pati d'estiu, estables, bugaderia...) i quina era la seva utilitat, les tasques dels missatges i dels jornalers de la possessió, les característiques i la utilització del carro, treure a pasturar les ovelles i les cabres...
- *Taller típics de cuina al forn de llenya*: consisteix a realitzar, segons l'edat del nin/a, tallers típics que es feien antigament durant l'estiu: coques de trempó, coques de pebres torrats, enfilalls de tomàtigs, confitures de pruna i de cabell d'àngel, empotat de tomàtigs, galetes d'oli, pa, coques d'albercoc... Es fan al forn de llenya de la possessió; d'aquesta manera els nins/es en poden observar el funcionament: com s'encén, quant de temps hem d'esperar per poder posar-hi a coure els aliments, quines parts té, les diferents eines que utilitzam...

Els quatre centres d'interès es programen segons el tipus d'estada i s'adapten, com hem comentat abans, a les necessitats evolutives dels infants i a la demanda dels professors per tal que aprofitin l'experiència viscuda i la puguin integrar dins la programació anual.

b. Activitats durant l'estiu

El primer estiu de 1998 a la granja s'organitzaren campaments d'estiu d'una setmana. L'estiu de 1999, arran de la demanda de moltes famílies, es va oferir un projecte diferent: escola d'estiu per a infants de tres a dotze anys de dilluns a divendres de 8.00 h a 17.00 h. Aquest projecte va tenir molta demanda a causa de la necessitat existent de les famílies durant els mesos de vacances escolars.

Aquest projecte de l'escola d'estiu ha anat canviant amb els anys. El primer estiu s'oferiren seixanta places, que quedaren cobertes. Però llavors anà augmentant l'oferta de places a partir d'una avaluació de les necessitats existents (demanda real que es reflecteix en els infants que queden en llista d'espera), els resultats o grau de satisfacció dels usuaris (pares i fills) i el procés de desenvolupament de les activitats, fins a arribar al que s'ofereix actualment: 140 places. Aquest augment de places ha estat possible creant nous espais per tal de no perdre qualitat en les activitats.

Les activitats es realitzen en petits grups. La ratio és de deu nins/es per monitor/a. Es creen grups d'activitats formats per vint nins i nines amb dos o tres monitors/es (per als grups més petits i els grups on hi hagi nins i nines amb necessitats educatives especials). El grup o grups de nins/es de tres i quatre fan un horari diferent dels altres, adaptat a la seva etapa evolutiva. Tenen un espai per a ells, a part dels altres, és la seva sala, on dinen i fan els tallers de l'horabaixa. Cada grupet de nins té un color i el nom d'un animal de granja per identificar-se

Els nins/es, durant la seva estada a la granja, sempre formen part del mateix grup de color. Cada grupet són durant tot el dia missatges dels diferents centres d'interès: tasques de possessió, tallers típics, animals i hort. Al dia següent canvien d'activitat.

Després de berenar, quan fa més calor, cada grup fa jocs, cançons i polseres a la gespa, reforç escolar (els grups que tenen segon torn de piscina). Aquestes activitats són més d'esplai i s'adapten a les característiques del grup. Anam a la piscina en tres torns: de 11.45 h a 12.30 h (el grup dels petits); de 12.15 h a 13.00 h (primer torn) i de 13.00h a 13.45 h (segon torn). Els grups van canviant de torn de piscina cada dia.

8.3.3. La coordinació amb el programa Barri en Acció

Finalment, hem de comentar que la granja escola Jovent, com a entitat nascuda i integrada a la barriada de sa Indioteria, es coordina amb tota la tasca socioeducativa que es desenvolupa a la barriada. Així, al llarg de l'any, es realitzen un seguit d'activitats en les quals participen membres de les diferents entitats de sa Indioteria: trobades de cap de setmana per a grups, activitats de dissabte per a grups d'infants del club d'esplai, reunions i formació dels monitors del club d'esplai Jovent, betlem vivent i altres activitats en coordinació amb la parròquia, caps de setmana familiars, diades amb el grup de la gent gran, camps de treball, etc. Es tracta simplement d'estar al servei de la societat que l'ha vist créixer i no oblidar-ne les arrels, recordar sempre d'on som.